

JAARBOEK

VAN HET

EUROPEES

GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN

PENNINGKUNDE

20
16

INHOUDSTAFEL

Verantwoordelijken van het EGMP	I
Afdelingen van het EGMP	II
Verslag van de AV van het EGMP FV in Tienen (28/V/2016)	VI

Laurens AERNOUT

Misslagen met incuse eigenschappen	1
------------------------------------	---

Luk BEECKMANS *ET AL.*

Een muntdepot uit de vroege 20 ^{ste} eeuw in Heverlee (Vlaams-Brabant)	11
---	----

Hendrik DE BACKER

Een loden penning van de Onze-Lieve-Vrouw-kerk van Onze-Lieve-Vrouw-Waver	27
---	----

Hendrik DE BACKER & Raf VAN LAERE

Brabantse of Mechelse draken in een kleine muntschat van Borgloon uit de tweede helft van de 12 ^{de} eeuw	31
--	----

Willy GEETS

Maximiliaan, feodaal monarch, en zijn efemere muntslag in Mechelen (1485-94)	39
--	----

Arnaud GRISPEN

Een bijzondere Portugees/Nederlandse vondst op Vlaamse bodem	81
--	----

Paul HUYBRECHTS

De productie van Paul Huybrechts – Een selectie van recente creaties	85
--	----

Jan MOENS

Leopold Wiener verstrooid?	115
----------------------------	-----

Eddy SCHUTYSER

- Munten gevonden op de site van het 'Blauw Kasteel' of Beverhoutshof in Moerbrugge 117

Huguette TAYMANS

- De prijspenningen van de Academie voor Schone Kunsten te Gent van 1830 tot 1914 149

Luc VAN EECKHOUDT

- Sint-Christoffel, de beschermheilige van de reizigers en de automobile op medailles van de eerste helft van de twintigste eeuw – Een bijdrage tot de religieuze numismatiek 179

Luc VAN EECKHOUDT

- Bert Gerresheim's medailles van Pater Friedrich Spee von Langenfeld sj 195

RECENSIES

- AIMÉ HAECK, *De kleine Brabantse denieren van de dertiende eeuw* (Willy Geets) – Jean-Claude MARTINY, *De eerste grote zilveren munten in Vlaanderen* (Raf Van Laere) – Rudy DILLEN, *Kempisch noodgeld tijdens WO I* (René Waerzeggers) 205

EEN BIJZONDERE PORTUGEES/NEDERLANDSE VONDST OP VLAAMSE BODEM

Arnaud GRISPEN*

HET IS SOMMIGEN ONDER ONS misschien al eens overkomen: bij het prospecteren met een metaaldetector vinden we een munt die we in eerste instantie niet kunnen identificeren, maar die al snel, na consultatie van de nodige literatuur en/of dankzij de hulp van andere numismaten, toch 'bijzonder' blijkt te zijn. De term 'bijzonder' kan hierbij meerdere ladingen dekken: het stuk kan op zich zeldzaam zijn, maar het is ook mogelijk dat het gaat om een niet zo raar stuk in absolute termen, maar dat we toch niet hadden verwacht aan te treffen op de plaats waar we het hebben gevonden (het kan m.a.w. nieuw licht werpen op de politieke omstandigheden of het handels- en betalingsverkeer toen het werd gebruikt en verloren of verborgen). Kortom, het loont dus vaak de moeite om zelf geïsoleerde vondsten van dergelijke 'bijzondere' munten kenbaar te maken aan de numismatische gemeenschap, liefst met zoveel mogelijk details i.v.m. de vondstomstandigheden, en als dit niet kan (bijvoorbeeld om redenen van *privacy*), dan toch met zoveel mogelijk numismatische details.

We denken dat de onderstaande vondstmunt zeker voldoet aan onze definitie van 'bijzonder':

Ag - 7,01 g - 29 mm (schaal 150%)

Vz.: Gekroond wapen van Portugal, omgeven door de legende **ANTONIVS:I:
REX:PORTVG:ET:AL +**

Kz.: Gevoet en opengewerkt Portugees kruis, omgeven door de legende **+ IN
HOC SIGNO VINCE[S]** (met onduidelijke interpunctie).

* Met dank aan dhrn. Olivier ELSÉN, Hugo VANHOUDT en Raf VAN LAERE.

De munt heeft, zowel op de voorzijde als de keerzijde, enkele blaasjes, te wijten aan de inwerking van zuur (uit meststof) op het metaal.

Het betreft een authentieke en uiterst zeldzame ($\zeta\mathcal{R}^3$) zilveren *tostao* van koning Anton I van Portugal (1580-83), maar die – eigenaardig genoeg – in 1583 werd geslagen in het Nederlandse Gorinchem. Deze Anton I, ook Anton van Crato of de prior van Crato genoemd, werd geboren in Lissabon in 1531, en overleed in Parijs op 26 augustus 1595. Hij werd op 24 juni 1580 gekroond tot koning van Portugal, maar moest al snel vluchten voor de oprukkende Spaanse troepen o.l.v. de ook in onze streken beruchte hertog van Alva. Deze laatste versloeg Anton's leger op 25 augustus 1580, in de vlakte van Alcantara, op de grens tussen Spanje en Portugal.

Anton doolde rond, op de vlucht voor Filips II die een prijs van 80.000 dukaten op zijn hoofd had gezet. Na vele omzwervingen sleet hij de laatste jaren van zijn leven in zijn ballingsoord Frankrijk.

Alle munten van Anton I van Portugal zijn uiterst zeldzaam: tijdens zijn koningschap was de tijd te kort om veel munten te slaan (dit gebeurde enkel in Lissabon in 1580), en tijdens zijn ballingschap werden er enkel in Angra (op het Azoreneiland Terceira in 1582) en in Gorinchem ^[1] (in 1583-85) zeer beperkte hoeveelheden aangemunt.

Anton I was tijdens zijn omzwervingen om de huurmoordenaars van Filips II te ontlopen, in Gorinchem terechtgekomen. Deze stad beschikte over een munt-huis waar in de middeleeuwen (*ca.* 1230) de heren van Arkel munten hadden geslagen, maar dat nadien was gesloten. In 1583 verleende het stadsbestuur het muntrecht aan Anton I van Portugal, en werd het munthuis heropend, met als muntmeester Hendrik Velthuysen, die in de periode 1579-80 werkzaam was geweest voor de munt van de Groninger Ommelanden, en ook later, in 1584 tijdens een korte periode van 16 maart tot aan zijn dood op 28 mei 1584. Zijn vrouw Anna van Wissel nam toen de taak van haar echtgenoot over. Anton I ontsloeg haar echter wegens de vele knoeierijen en de slechte kwaliteit van haar muntslag; zij overleed op 2 november 1585.

Er bestaat maar weinig literatuur over deze muntslag, namelijk de volgende ^[2]:

- Renier CHALON, *Don Antonio, Roi de Portugal – son histoire et ses monnaies*, Revue belge de Numismatique xxiv (1868), p. 27-59, pl. IV-7
- A. GOMES, *Moedas Portuguesas*, 2001, p. 229, type 07-01 (geslagen in Gorkum)
- *De encyclopedie van munten en bankbiljetten*, Houten 1986, p. G-47-49.

^[1] Gorinchem wordt ook wel Gorcum of Gorkum genoemd, en ligt in Zuid-Holland.

^[2] Meer algemene informatie over de persoon van Anton I van Portugal kan worden gevonden op wikipedia; zie daarnaast ook 'de kopergeldpagina' van www.duiten.nl voor de muntmeesters die actief zijn geweest in het munthuis van Gorinchem.

Voor zover we konden nagaan, is een dergelijk stuk maar éénmaal geveild, nl. op 22 juni 2010 bij Fritz Rudolf Künker GmbH, Auktion 170, lot 3107. Overigens was de munt daarbij niet correct beschreven, want er werd aangegeven dat hij in Lissabon zou zijn geslagen, terwijl het wel degelijk om een exemplaar uit Gorinchem gaat.

Zoals reeds aangegeven, verantwoordde de zeldzaamheid van deze munt en zijn historisch belang niet alleen deze publicatie, maar zeker ook de registratie ervan bij de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) van de Vlaamse Overheid, conform de decretaal voorgeschreven bepalingen. Concreet gebeurde dit op 4 maart 2014. We kunnen alleen maar hopen dat alle ‘eerlijke vinders’ dit voorbeeld volgen, in toepassing trouwens van de regelgeving die terzake van toepassing is in het Vlaams Gewest.